

Ткаченко А.О.

студент,

Науковий керівник: Лихова С.Я.

доктор юридичних наук, професор,

Навчально-науковий юридичний інститут

Національного авіаційного університету

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ В УКРАЇНІ

У силу характеру злочинності неповнолітніх на перше місце при вивченні даного явища висувається проблема особистості злочинця. Можна було б уникнути багатьох помилок, якби практичні органи в центр своєї уваги і професійних зусиль завжди ставили особистість, а не тільки умови її життя або інші впливи на неї. Процес формування особи з самого початку є соціальним. Соціалізація, яка відбувається стихійно, призводить переважно до негативних наслідків. В результаті чого дитина може засвоїти зовсім інші цінності, ніж ті, що є загальноприйнятими, а за таких умов, у випадку вчинення суспільно-небезпечного діяння, не можна говорити про свідомо керовану поведінку в ситуації вибору [3, с. 5]. Саме вік, як ніяка інша ознака суб'єкта злочину є найбільш динамічним і мінливим. Вік суб'єкта злочину виконує не тільки роль критерію нижньої вікової межі, з якої можлива кримінальна відповідальність, але є обставиною, що визначає характер і ступінь суворості кримінальної відповідальності і покарання неповнолітніх, тобто осіб, що не досягли вісімнадцяти років до вчинення злочину.

На мою думку, враховуючи політичні, економічні, соціальні та біологічні чинники, Кримінальний Кодекс України на сьогодні закріпив найбільш оптимальний вік з якого може наставати кримінальна відповідальність – 16 років, а за окремий перелік злочинів з 14 років [1, с. 44]. Процес формування особи з самого початку є соціальним. Сьогодні, рівень таких основних інститутів соціалізації, як сім'я, школа, які впливають на процес формування особи, значно знизився. Пов'язано це, в першу чергу, з політичною, економічною і соціальною нестабільністю в державі.

Види покарань, які застосовуються до неповнолітнього, і особливості їх призначення Закон передбачає вичерпний перелік видів покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітнього. Відповідно до ч.1 ст. 98 це такі основні види покарання: 1) штраф; 2) громадські роботи; 3) виправні роботи; 4) арешт; 5) позбавлення волі на певний строк. На підставі ч. 2 цієї статті до неповнолітнього можуть бути застосовані і додаткові покарання у виді штрафу та позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

Слід, перш за все, зазначити, що в самому змісті, умовах застосування цих видів покарань мають місце певні особливості, порівняно з аналогічними покараннями при їх застосуванні до повнолітнього [2, с. 311]. Ці особливості в

цілому відбивають тенденцію пом'якшення покарань, що можуть бути застосовані до неповнолітнього. Відповідно до ч. 1 ст. 99 Кримінального Кодексу штраф застосовується лише до неповнолітніх, що мають самостійний дохід, власні кошти або майно, на яке може бути звернене стягнення. Частина 2 цієї статті обмежує розмір штрафу: він може бути призначений у межах до п'ятисот встановлених законом неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з обов'язковим урахуванням судом майнового стану неповнолітніх [1, с. 45]. Значно пом'якшені щодо неповнолітніх і такі види покарань, як громадські та виправні роботи. Відповідно до ст. 100 ці види покарання можуть бути призначені тільки неповнолітнім від 16 до 18 років. Крім того, значно меншими є строки цих покарань: громадські роботи можуть бути призначені на строк від тридцяти до ста двадцяти годин і тривалість їх не може перевищувати двох годин на день; строк виправних робіт встановлений від двох місяців до одного року, при цьому відрахування в прибуток держави призначаються судом у розмірі від п'яти до десяти відсотків.

На підставі ст. 101 арешт полягає у триманні неповнолітнього в умовах ізоляції в спеціально пристосованих установах і може бути призначений тільки неповнолітнім, які досягають на момент постановлення вироку шістнадцяти років і на строк від п'ятнадцяти до сорока п'яти діб. Позбавлення волі відповідно до ч. 2 ст. 102 КК взагалі не може бути призначено неповнолітньому, який вперше вчинив злочин невеликої тяжкості. Крім того, КК визначає більш низькі (ніж повнолітнім) межі максимальних строків позбавлення волі. Частина 1 ст. 102 передбачає, що покарання у виді позбавлення волі особам, які не досягли до вчинення злочину вісімнадцятирічного віку, не може бути призначене на строк більше десяти років, а у випадках, передбачених в п. 5 ч. 3 ст. 102 – не більше п'ятнадцяти років [1, с. 44]. Залежно від тяжкості злочину, за який засуджено неповнолітнього, позбавлення волі може бути призначене (ч. 3 ст. 102): 1) за вчинений повторно злочин невеликої тяжкості не більше двох років; 2) за злочин середньої тяжкості – на строк не більше чотирьох років; 3) за тяжкий злочин – на строк не більше семи років; 4) за особливо тяжкий злочин – на строк не більше десяти років; 5) за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини, – на строк до п'ятнадцяти років. Неповнолітні, засуджені до позбавлення волі, відбувають його в спеціальних виховних установах, максимально пристосованих для цих осіб.

Певні особливості є й у призначенні покарання неповнолітнім. Вони викликані, насамперед, тим, що суд при призначенні покарання неповнолітньому повинен враховувати умови його життя і виховання, вплив дорослих, рівень розвитку та інші особливості особи неповнолітнього. Особливе значення має урахування вікових особливостей неповнолітнього, що вимагає встановлення не лише того, що особа формально досягла віку кримінальної відповідальності, але і з'ясування всіх індивідуальних психофізичних властивостей неповнолітніх певного віку [3, с. 5-6].

Тому можна сказати, що загальні засади призначення покарання відносно неповнолітніх застосовуються з урахуванням специфіки їх вікового

психофізичного розвитку. Можливість відносно легко (порівняно з дорослими) змінювати спрямованість формування особи підлітка пояснює і загальний напрямок у призначенні їм покарання – його пом'якшення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. станом на 6 жовтня 2018 року: (офіц. текст). – К. Паливода А.В., 2018. – 212 с.
2. Кримінальний кодекс України:– Науково-практичний коментар // Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.В. Гавриш та ін.; За заг. Ред В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Концерт «Видавничий Дім», 2013 р. – 1196 с.
3. Коновалова А.Ю. Види покарань для неповнолітніх за кримінальним правом України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / А.Ю. Коновалова. – Х., 2012. – 20 с.